

Dette værk er downloadet fra Slægtsforskernes Bibliotek

Slægtsforskernes Bibliotek drives af foreningen Danske Slægtsforskere. Det er et privat special-bibliotek med værker, der er en del af vores fælles kulturarv omfattende slægts-, lokal- og personalhistorie.

Støt Slægtsforskernes Bibliotek – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug. Videre publicering og distribution uden for husstanden er ulovlig.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Samlinger

til

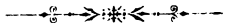
Jydsk Historie og Topografi.

2. Række. IV. Bind.

Udgivet

af

det jydsk historisk-topografiske Selskab.

Aalborg.

Marinus M. Schultz's Forlag.

Trykt i Stiftsbogtrykkeriet.

1893—95.

Om Stifterinden af Hansted Hospital Dorthe Hansdatter.

Af J. P. Böttiger, pastor emer. i Aarhus.

Ved tilfældigvis at faae i Hænde en Protokol, der dengang hørte til Bispearkivet i Aarhus, men senere blev sendt til Arkivet i Viborg, traf jeg i den en paa noget over 350 Sider i Folio afskreven Ligtale med alle de til hiin Tid hørende Afdelinger, saasom Fortale, Indledning, Personalialia, Textens Forklaring o. s. v. af Sognepræsten i Horsens: Anders Winding, over Stifterinden af Hansted Hospital: Dorthe Hansdatter. Da samme ikke kunde Andet, ifølge min tidligere Stilling som Sognepræst for Lundum og Hansted og som saadan tillige Medlem af Hospitals-Inspektionen, end have en vis Interesse for mig, gjorde jeg af hine Personalier et Udtog, meest med sammes egne Ord, hvilket jeg har tænkt mig, atter noget forkortet, ogsaa kunde have nogen Interesse for Andre at blive bekjendt med, eftersom Kjendskabet til hende synes ikke at være stort, selv paa den Egn, hvor Hospitalet ligger. Det, man som oftest kan faae der at høre om hende, er kun nogle løse Sagn, som neppe fortjene videre at paaagtes end som saadanne, der muligvis nok kunne indeholde nogen Sandhed, men dog meest noget Opdigtet, for hvilket ingen Hjemmel haves. Til det her Meddelte tilføjes kun endnu, at hvad der findes i Parenthes, ere Tilføjelser af Indsenderen, hentede andetsteds fra.

Dorthe Hansdatter var en Datter af Hans Nielsøn Lottrup (eller Lopdrup o: Lopdorff), Sognepræst til Gudberg i Fyen (f. 1610, † 1677), hvorfor ogsaa Ligtalen har til Overskrift: »over Dorthe Hansdatter Lottrup«. Hendes Moder heed Anna

Christensdatter (vistnok en Datter af Præsten Christen Jørgensen). »Af disse nu salige Forældre«, hedder det, »er hun som en lovlige Ægtesengs Plante til Lyset fremkommen Anno 1657, den 3die Mai Klokken 6 om Morgenen. Men som Mennesket siden alle Levendes Moder ved det utidige Æblebid forskjertede det Liv, vi skulde leve i Gud«, saa sørgede »hendes Hjertelskende Forældre tidligt for at lade denne deres nyfødte kjære Datter den 7de Mai formedelst Vandbadet i Ordet indlive i hendes Frelser Christo Jesu, at hun som en rensat Gren kunde blive i det rette Vintræ og bære megen Frugt.« Derefter, berettes saa videre, »bare de tilbørlig Omhu for, at hun, saasnart Aar og Alder tillode det, kunde blive oplært i Herrens saliggjørende Kundskab og holdt til Ærbarhed, Skikkelighed og Husraadighed«. Kun 10 Aar gammel kom hun i Huset hos Seign. Peder Hansen, Borgemester i Svendborg, tildeels for at gaae i en Sy- og Knipleskole. Der var hun kun i to Aar, da hun saa kom til en Søster: Karen Hansdatter Lottrup (f. 1627), der var gift med Niels Madsøn (Lørup, f. 1627, † 1679), Sognepræst til Gudme og Brudager. Her var hun udi 3 Aar, som det hedder, »til sin elskede Svogers og dydigste Søsters største Fornøjelse, saasom hun stedse udviste al søsterlig Huldskab og Troskab.«

Derfra kom hun saa endelig til Horsens til en Faster: Anna Nielsdatter, gift med Christoffer Blymester, hvor hun var eet Aar »elsket og afholdt som deres eget Barn«. Fra dem kom hun saa til en Fætter: Jørgen Blymester, der var Borgemester i Byen og levede ugift, for at bestyre hans Huus. Dette varede i 8 Aar. Da begjærede »Seign: Anders Jenson Tonboe, Negotiant og Handelsmand, hende til Ægte, og da hun havde indvilliget deri, efter Samraad med sine Nærmeste, faadt deres Bryllup Sted 1680, den 14. November i deres egen Gaard (rimeligvis i den efter dem opkaldte Tonbogaden), hvilken Gaard »de ogsaa udi næstfølgende 14 Aar, ikke uden ønskeligste Guds Velsignelse og behagelig Fornøjelse, beboede.« Der »begavede den Allershøjeste dem med 4 yndige Børn, nemlig 2 Sønner og 2 Døttre, af hvilke begge Døttrene og den ene Søn før Faderen bleve hjemfordrede til deres Fader i Himmelen. 1694 haver hun med sin elskelige Husbonde og Kjæreste frastaet deres Gaard og Brug i Horsens og begivet sig til den, da nylig opsatte Bolig udi Hansted By, som de

nogenlunde til deres Brug og Magelighed havde ladet opsætte. Efter Ankomsten dertil lode de Kirken sammesteds vel repareres og bragde deres Godtz udi temmelig god Velstand, saaat Alting teede sig for dem til en ønskelig Rolighed og Fornøielse.«

»Men som Verdens Glæde varer kun et Øjeblik og som Jonæ Kikajon staaer en hastig Vissenhed for, saa forløb neppe 3 Aar førend Døden gjorde det sørgeligste Rif i Huset, og 1697, den 29. Juli borttog Døden hendes yndigste og allerkjæreste Ægtehusbonde, efterat de udi 16 Aar 11 Maaneder een Uge og fire Dage havde levet sammen saa kjærligt samdrægtigt, velfornøieligt og exemplar et Ægteskab, at der var ikkun een Villie i begge Hjertor, eet Hjerter i begge Legemer.« En ny Sorg mødte hende her, idet ogsaa Sønnen døde den 21de December 1704. »Deuue hendes eneste efterladte Søns og Barns dødelige Afgang nedbryede hende saare, saaat al hendes timelige Vederkvægelse syntes næsten at være forsvunden. Trøsten søgte hun hos Gud og i hans Ord, hvorfor hun flittigen søgte Guds Hus og læste i sin Bibel og andre aandrige Læreskrifter og Bønnebøger. Deraf og selv begjæret, at Psalm. 90,15 og Act. 14,22 skulde udlægges og forklares ved hendes Begravelse, ligesom hun ogsaa med største Hjertens dévotion, Anger og Ruelse beredte sig stedse meget christeligen til at blive sin Frelzers Jesu Christi værdige Gjæst udi det højværdige Alterens Sakramente og retholdt sig da tilforn, saavel som andre sædvanlige og af hende selv vedtagne Dage, fra den legemlige Spise, paa det hun kunde holde sig des nærmere til sin Gud med sin dyrekjøbte og Naade-hungrende Sjel.«

»Ved Philippi Jacobi Tider 1705 resolverede hun efter sine højelskelige Søkendes og Venners Raad samt egen Betænkning at flytte til Horsens igjen, saasom hendes sørgelige Eensomhed var hende meget møjsommelig og langsom, særdeles efter Sønnens dødelige Afgang.« Der forblev hun saa indtil sin Død, og »som Frugten viser, hvad Dyd der er i Træet, saa lod hun stedse see, at hun var en uforvisnet saftig Kvist af den sande Vinstok Christo Jesu, idet hun lod den Hjælp-trængende nyde Frugten af en uforfalsket Christen-Kjærlighed, som er Barmhertighed.« Ei blot ugentligt, men og til de høitidelige Fester uddeelte hun rig Almissee, uden dog dermed at forglemme de Sengeliggende, Husarme og Enkerne. »Fornemmelig har hun ladet paakjende, hvad Hjertelag hun haver

havt til de Fattige, idet hun til 24 fattige Hospitalslemmer udi et Hospital, som udi Hansted, efter hendes sidste Villie er anordnet, at skal opsættes, haver hengivet hendes Hovedgaard Hanstedgaard, al hendes Jordegods, Jura Patronatus, Konge- og Kirketiende, Guld, Sølv og bedste Bohave, foruden de otte Hundrede Rigsdaler af hendes Sl. Mand og hende tilforn de Fattige destinerede, af hvilke efter hendes sidste Villie den halve Part skal være til fattige Skolebørn i den her ved stede-værende Latinske Skole og Halvparten til Byens og nogle andre Fattige uden Byen, efter den af vor Salige selv forfattede Opskrift forbliver.« 400 Rigsdaler bleve endvidere bestemte for nogle fattige Studenter ved Akademiet og atter andre 400 Rigsdaler til fattige Børn i den Menighed i Fyen, i hvilken hun var født. Derhos bleve ogsaa hendes og hendes Mands Arvinger betænkte med en god Del. (Hun havde 3 Søstre, foruden den nævnte Karen endvidere: Elisabeth, som blev gift med Faderens Eftermand: Hans Hansen Møller, † 1716, og Birgitte, der blev gift 1666 med Enkemanden Claus Christensen, Præst i Hvirring.)

Næsten i de to sidste Aar af sin Levetid var hun meget skrøbelig. I Begyndelsen antoges hendes Sygdom for en Feber, der senere gik over til Fordøiellesbesværigheder. Hun søgte Raad hos Forskjellige, iblandt hvilke nævnes Apothekeren i Horsens, Jacob Schmidt, Dr. Scheffer i Flensborg, Dr. Thomas Laurentii i Aarhus, Dr. Ring i Veile samt sidst Dr. Christoffer Hemmer i Ribe, der endog blev hentet til hende. Under hendes Svaghed modtog hun flere Besøg, deriblandt af Etatsraad Krabbe til Bjerre, Nautrup, Schaarupgaard o. s. v., samt af dennes Frue: Ide Sophie Giedde; under deres sidste Besøg tog hun det Løfte af Førstnævnte, at han vilde overtage Direktionen over Hansted Hospital. Af Andre, der besøgte hende, nævnes Borgemester Stephan Hofgaard og Frue, Raadmand Lauritz Riber og Frue samt begge Byens Præster: Jensen Fog og hendes Sjølesorger Anders Winding. Ogsaa af Flere af Slægten havde hun oftere Besøg; blandt disse fremhæves en Søsterdatter: Mademoiselle Birgitte Søfrensdatter, som den, der idelig havde været hende tilhaande. Hun døde Kl. 5 om Aftenen (25. Januar 1711), kun 53 Aar 8 Maaneder 3 Uger og 1 Dag gammel. Liget blev under megen Deltagelse hensat i Korsbrødre Klosterkirke

i Horsens den 3. Februar 1711 (derfra senere henflyttet til et Gravcapel i Hansted Kirke).

Personalia ende med disse Ord: Hendes Trængsler ere vel overvundne, hun, som Herren forløste, er kommen til Zion med Fryd, og evig Glæde skal være over hendes Hoved, en Fryd og Glæde skal hun være udi, og Pine og Sorg og Suk skal flye fra hende.
